

Ellen Vogt, Sami Uotinen, Annika Korpela,
Maria Pernu, Kaisa-Maria Kimmel

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo.stm@gov.fi

VN/650/2022

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi toimeentulotuesta annetun lain sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää Kuntaliitolta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi toimeentulotuesta annetun lain sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. Esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi toimeentulotuesta annettua lakia, sosiaalihuoltolakia ja lakia kuntouttavasta työtoiminnasta. Esitysluonnos toteuttaa pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman tavoitteen toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta. Lakiesityksen tavoitteena on parantaa erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien sosiaalihuollon asiakkaiden asemaa toimeentulotuen hakijoina.

Keskeisimmät ehdotukset esitysluonnoksessa ovat:

- Välttämättömät tekniset muutokset sote-uudistukseen liittyen sekä lain rakenteeseen ehdotetut muutokset
- Toimeentulotuen määräytymistä, rakennetta ja hakemista koskevaa menettelyä tarkentavat ehdotukset sekä säännös toimeentulotuen laskelmasta
- Ehdotukset asiakkaan oikeudesta henkilökohtaiseen palveluun
- Ehdotukset Kansaneläkelaitoksen ja hyvinvointialueen välisestä yhteistyöstä sekä sosiaalihuollon lausunnosta
- Tietojen luovuttamista kuntien ja Kansaneläkelaitoksen välillä koskevat tarkentavat säännökset
- Ehdotukset ja asetuseronnokset toimeentulotukiasioiden valtakunnallisesta ja alueellisista neuvottelukunnista
- Uuden taloudellisen tuen palvelun lisääminen sosiaalihuoltolakiin
- Kuntouttavaan työtoimintaan osallistumiseen liittyvät korvaukset ehdotetaan siirrettäväksi lakiin kuntouttavasta työtoiminnasta.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023.

Kuntaliiton esitysluonnoksesta antama lausunto jakautuu kahteen osaan: yleisiin huomioihin ja keskeisiin nostoihin lausunnolla olevasta esityksestä sekä pykäläkohtaisiin yksityiskohtaisiin huomioihin.

Yleiset huomiot ja keskeisimmät nostot lakiesitysluonnoksesta

Käsittelyssä olevan esitysluonnoksen yhtenä päätavoitteena on parantaa erityisesti heikoimmassa asemassa olevien toimeentulotukiasiakkaiden saamaa palvelua ja varhaisempaa ohjautumista sosiaalihuollon palveluiden piiriin, mikäli he ovat näiden palvelujen tarpeessa. Useissa tutkimuksissa on Kela-siirron jälkeen todettu, että Kela-siirron häviäjiä ovat kaikkein heikoimmassa asemassa olevat toimeentulotuen saajat, jotka tarvitsevat sekä perus- että täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen palvelua ja toisaalta sosiaalihuollon palvelujen tukea. **Kuntaliitto pitää lakiesitykselle asettua tavoitetta tarkoituksenmukaisena. Pidämme myös tärkeänä, että siirrossa aiheutunutta sosiaalityön ja perustoimeentulotuen etäännyttämistä toisistaan pyritään korjaamaan, joustavoittamaan perustoimeentulotuen harkintaa sekä ehkäisemään väliin putoamisen riskejä Kelan ja hyvinvointialueen yhteistyömahdollisuuksia parantamalla.**

Lakiluonnoksen lähestymistavaksi on valittu jo käytössä olevien hyvien käytäntöjen nostaminen lain tasolle. **Tämä ei näkemyksemme mukaan ole riittävä lainsäädännöllinen keino heikoimmassa asemassa olevien toimeentulotuen saajien tilanteen parantamiseksi, koska mm. tiedonvaihtosäännökset ja tiedonvaihdolle esitetyt tavat jäävät ehdotuksessa vielä keskeneräisiksi ja osin epäselviksi sekä byrokraattisiksi. Toisaalta toteamme, että tässä ehdotuksessa olevat muutokset edellyttävät hyvinvointialueiden tietojärjestelmiin laajoja muutoksia, joiden taloudellisia vaikutuksia, eikä toimeenpanon aikataulun realistisuutta ole ehdotuksessa arvioitu.** Koska lain rakenne muuttuu ehdotuksessa merkittävästi, myös vaadittavat tietojärjestelmämuutokset vaativat aikaa ja muutoksilla on myös taloudellisia vaikutuksia.

Toimeentulotuen uudistamisen lähtökohdaksi on valittu tässä esityksessä nykymallin kehittäminen, mitä Kuntaliitto pitää kannatettavana ja ainoana mahdollisena toimeentulotuen kehittämistapana tällä hetkellä.

Toimeentulotuen tarpeen pitkittymiseen ei voida tehokkaasti puuttua pelkästään toimeentulotukilakia tai muuta sosiaalihuollon lainsäädäntöä tai toimeentulotuen toimeenpanoa uudistamalla. Tarvitaan perusturvaan kohdistuvia uudistamistoimia ja valintoja siitä, millainen sosiaaliturvajärjestelmä kokonaisuudessaan Suomeen halutaan vastaamaan tulevaisuuden tarpeisiin. **Pidämme nyt ehdotettuja lain rakenteelliseen uudistamiseen ja selkeyttämiseen kohdistuvia ehdotuksia pääosin kannatettavina. Kannatamme myös kuntouttavan työtoiminnan toimintarahan ja matkakorvausten siirtämistä pois toimeentulotukilaista.**

Toki tämän uudistuksen osalta olisi tullut myös arvioida, voisiko em. rahamääräiset kaavamaisesti määrittyvät etuudet siirtää Kelan toimeenpanemiksi, koska ne eivät edellytä sosiaalihuollon ammattihenkilön harkintaa ja Kela joka tapauksessa toimeenpanee kuntouttavan työtoiminnan palveluun liittyen muitakin etuustehtäviä.

Toisaalta esityksessä tuodaan esiin, että valitusta uudistamistavasta ja sosiaaliturvauudistuksesta johtuen esimerkiksi perusosien tason määräytymistä ei ole tässä esityksessä tarkasteltu lainkaan ja myös joitakin muita uudistuksia on jätetty vastaavasta syystä tekemättä. **Kuntaliitto katsoo, että lakiluonnoksessa esitetyt perustelut eivät ole riittäviä perustelemaan sitä, että esityksestä puuttuvat kaikkein keskeisimmät ja välttämättömimmät muutosehdotukset asiakkaan edun ja yhdenvertaisen kohtelun sekä perusoikeuksien toteutumisen varmistamiseksi sekä viranomaisten toimivallan selkiyttämiseksi.** Näiden puuttumista esityksestä ei voi perustella sosiaaliturvauudistuksen pitkäkestoisuudella tai lainsäädäntökiireellä, koska tämän uudistuksen tekemiseen on ollut aikaa jo vuosia ja sen uudistuksen tukena on työskennellyt jo kaksi asiantuntijatyöryhmää. **Arviomme mukaan kaikkein keskeisimmät ja välttämättömimmät tästä esityksestä puuttuvista uudistuksista ovat perustuslain (PL 19.1 §) edellyttämän suojan sisällöllinen määrittely (minimieksitenssiosuus toimeentulotuesta), toimeentulotuen eri lajien viimesijaisuuden selkiyttäminen huomioiden toimeenpanijoiden toimivaltasuhteet sekä toimeentulotuen oleskeluperiaatteen uudistaminen vastaamaan nykyistä yhteiskunnallista tilannetta esimerkiksi tosiasiallista paperittomien henkilöiden oleskelua Suomessa.** Edellä oleviin esitysluonnoksesta poisjätettyihin välttämättömiin uudistuksiin olisi tullut liittää myös eri perheenjäsenten perusosien tason ja määräytymisen perusteiden modernisointi. Lisäksi perusosan alentamisen prosessi ja prosessiin ohjautumisen sääntely olisi tullut uudistaa kokonaisuudessaan siten, että alentamisprosessi ei aiheuta ristiriitaa muiden järjestelmien, kuten työttömyysturvajärjestelmän kanssa. Myös tiedonvaihdon osalta olisi tullut varmistaa asiakkaan saaman palvelun laatu ja hänen etunsa toteutuminen siten, että samaa lainsäädäntöä toimeenpanevien viranomaisten ratkaisutyö perustuu samaan asiakastietoon.

Esityksessä perustoimeentulotuen 50 prosentin rahoitusvastuu ollaan jättämässä kokonaisuudessaan kuntien vastuulle. **Kuntaliitto vastustaa rahoitusvastuun jättämistä kunnille ja edellyttää lakiesityksen muuttamista tältä osin.** Kunnilla ei sote-uudistuksen jälkeen ja ennen työllisyydenhoidon siirtoa kuntien vastuulle ole minkäänlaisia suoria vaikutusmahdollisuuksia ja tosiasiallisia lakisääteisiä tehtäviä, joilla ne voivat vaikuttaa omien kuntalaistensa toimeentulotuen tarpeeseen. Lakiesityksen perustuslaillisessa tarkastelussa esiin nostettujen elinvoimatehtävien ja

asumiseen sekä sivistykseen liittyvillä palveluilla on tosiasiasa niin kaukainen kytkös viimesijaiseen turvaan, ettei näillä voida perustella rahoitusvastuun jättämistä kunnille muiden sosiaalihuollon tehtävien siirtyessä sieltä kokonaan pois.

Perustoimeentulotuen rahoitusvastuuta tulee tarkastella myös yhdessä muiden sote-uudistukseen liittyvien merkittävien rahoitusvastuuvaikutuksia sisältävien lainsäädäntömuutosten kanssa. Käytännössä näiden vaikutuksesta muilta kuin työllisyyden kuntakokeiluun osallistuvilta kunnilta ollaan nyt ehdotettujen lakimuutosten perusteella viemässä lähes kaikki suorat lakisääteiset vaikuttamismahdollisuudet (kuntouttava työtoiminta, typ-toiminta) sekä toimeentulotuki- että työmarkkinatukimenoihin. Myös työmarkkinatuen rahoitusvastuut on tarkoitus jättää muuttumattomina kunnille. **Vaadimme, että näiden toisistaan erillään valmisteltujen, yhteensä vajaan miljardin rahoitusvastuiden, taloudellisia vaikutuksia kuntatalouteen ja yksittäiseen kuntaan tulee tarkastella yhdessä.** Yhteistarkastelulla tulee varmistaa, että meneillään olevien uudistusten yhteenlasketut talousvaikutukset eivät vaaranna perustuslain suojaaman kunnalliseen itsehallintoon kuuluvan rahoitusperiaatteen toteutumista.

Lisäksi huomautamme, että rahoitusvastuun jättämisellä kunnille saattaa olla myös epätarkoituksenmukaisia vaikutuksia hyvinvointialueiden toimintaan. Näitä ei ole esityksessä tunnistettu ja arvioitu. Esimerkiksi hyvinvointialueen kannalta ei ole taloudellisesti merkityksellistä panostaa tulottomuuden poistoon esimerkiksi kuntouttavaan työtoimintaan ohjaamalla ja palvelun vaikuttavalla järjestämisellä, vaan kannustin on pikemminkin päinvastainen. Kannustin on negatiivinen myös terveydenhuollon asiakasmaksujen alentamiselle, koska perustoimeentulotuen rahoitusvastuu jätetään kunnille. Terveydenhuollon asiakasmaksut ovat perustoimeentulotukeen oikeuttavia menoja, jolloin hyvinvointialueet saavat perustoimeentulotuen kautta asiakasmaksutuottoja. Tehty rahoitusvastuuratkaisu on myös sosiaali- ja terveysministeriön itsensä tilaaman VN Teas -selvityksen (Valtioneuvoston selvitystoiminnan julkaisusarja 2021:23) tulosten valossa enemmän kuin kyseenalainen, eikä perustu minkäänlaiseen tutkittuun tietoon. **Kuntaliitto katsoo, että perustoimeentulotuen rahoitusvastuu tulee sote-uudistuksen yhteydessä siirtää kokonaan valtion vastuulle ja arvioida kunnan rahoitusvastuiden tarkoituksenmukaisuutta ja tosiasiallisia kannustinvaikutuksia huolellisesti yhdessä työllisyydenhoidon rahoitusvastuiden kanssa ja vasta siinä yhteydessä, kun työllisyydenhoito tosiasiallisesti siirtyy kuntien vastuulle.**

Kokonaisuutena Kuntaliitto esittää huolensa ehdotetun lainsäädännön joistakin osittain alkuperäistä vaikeaselkoisemmista

säännöskokonaisuuksista, joita käsitellään seuraavassa tarkemmin. Näistä suurinta huolta herättävät toimeentulotuen kannalta erittäin keskeisen 6 §:n uusi muotoilu, 3 luvussa esitetty sosiaalihuollon lausunto, rahoitusvastuun toteuttamisen ja kuntakohtaisen tilastoinnin kannalta välttämättömien voimassa olevien 14 a §:n 1 ja 2 momenttien kumoaminen, 16 §:n 3 momentin maksusitoumukseen liittyvä suostumus ja uusi 3 a luku, jossa pyritään selkeyttämään Kansaneläkelaitoksen ja kunnan välistä tiedonvaihtoa. **Kuntaliitto on myös erityisen huolissaan henkilöllisen soveltamisalan säännöksen (27 §) ehdotetusta muotoilusta. Säännöksen ehdotettu muotoilu ei näkemyksemme mukaan vastaa sisällöltään otsikkoaan, eikä säännöksellä tavoiteltua tarkoitusta. Lisäksi pidämme pykälän sijoittamista lukuun 5 luvun 1 asemasta lain systematiikan kannalta ongelmallisena.**

Yksityis- ja säännöskohtaiset huomiot lakiesityksestä

Luku 1 Yleiset säännökset

1 § 3 mom. kumoaminen: Kannatamme kuntouttavan työtoiminnan matkakorvauksen tarkoitusta säätelevän 3 momentin kumoamista.

3 § Perhekäsité: Kannatamme perhekäsitteeseen ehdotettuja lisäyksiä ja pidämme säännöksen uudelleen muotoilua nykytilannetta selkeyttävänä.

4 § Toimeenpano: Kannatamme ehdotettuja muutoksia.

5 § Toimeentulotukiasian valtakunnallinen neuvottelukunta: Suhtaudumme varauksellisesti säännöksessä ehdotettuun valtakunnalliseen toimeentulotukiasian neuvottelukuntaan sekä siihen liittyvään asetuksenantovaltuutukseen. Tässä ja myöhemmin luvussa 5 (27 e §) ehdotetut neuvottelukunnat ovat lakiin vietyinä melko raskaita hallintokeskeisiä toimeenpanon tukimuotoja. Esitysluonnoksen mukaan valtakunnallisen neuvottelukunnan tehtävänä on seurata toimeentulotukiasioiden soveltamiskäytäntöä ja viranomaisten välistä yhteistyötä sekä tehdä esityksiä toimeentulotukea koskevista asioista. Neuvottelukunnan käyttöön on myös allokoitu käytettäväksi pääsihteeriresurssia. Neuvottelukunnan tehtävät ja tarve niiden perustamiselle jäävät kuitenkin ehdotusluonnoksessa varsin epäselviksi.

Lisäksi ehdotetuissa säännöksissä sekä valtakunnallisen että alueellisten neuvottelukuntien kokoonpano on epätarkoituksenmukainen. Vaikka lakiesitysluonnoksessa esitetään, että perustoimeentulotuen 50 % rahoitus jäisi kunnille, kuntia ei pykälätasolla esitetä kuuluviksi valtakunnalliseen neuvottelukuntaan. Alueellisten neuvottelukuntien tehtäväksi määritellään mm. asumiseen liittyviä asioita. Tästä huolimatta kunnat eivät ole

ehdotetussa uudessa 27 e §:ssä mukana myöskään alueellisten neuvottelukuntien kokoonpanossa. **Vaadimme, että mikäli säännökset neuvottelukunnista jäävät lakiin, kunnat/kuntien edustus tulee lisätä säännöstarsolla niin valtakunnallisen kuin alueellistenkin neuvottelukuntien jäseniksi.** Tällöin kunnilla olisi tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa suoraan perustoimeentulotuen toimeenpanoon liittyviin asioihin ja mahdollisesti jopa kustannuksiin. Lisäksi neuvottelukunnissa tulisi säännöstarsolla olla myös suoraan asiakkaiden edustus.

Huomautamme myös, että 5 §:n aiempi nimi oli Valtionosuus ja -avustus ja siinä oli viittaussäännökset sote-uudistuksen yhteydessä kumottuihin sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta annettuun lakiin (733/1992) sekä kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettuun lakiin (1704/2009). Uusi 27 a §, johon säännöksen perusteluissa väitetään siirretyn pykälän aiempi sisältö, säätelee ainoastaan hyvinvointialueen järjestämistä vastaavalla olevan toiminnan rahoitusta, ei kunnan, jonka rahoitusvastuu ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan. 5 a §:n kumoaminen ja viittaukset vaikuttavat esitysluonnoksessa taas virheettömiltä ja kannatettavilta.

Kumottu 5 b §: *Kunnan rahoitusosuus perustoimeentulotuen kustannuksista:* Esitysluonnoksen perusteluissa todetaan, että säännös kumotaan ja sisältö siirretään uuteen 27 §:ään. **Huomautamme, että viittaus on virheellinen, koska uusi 27 § koskee lain henkilöllistä soveltamisalaa, ei kunnan rahoitusosuutta perustoimeentulotuesta.** Kunnan perustoimeentulotuen rahoitusosuutta koskeva ehdotettu uusi säännös on 27 f §.

2 ja 2a §:ien jättäminen muuttumattomaksi esitysluonnoksessa: **Näkemyksemme mukaan myös 1 luvun 2 ja 2a §:iin olisi tullut tehdä muutoksia ja päivityksiä sekä saattaa ne vastaamaan nyky-yhteiskunnan ilmiöitä.** Nyt 2 §:n vastaamattomuutta nykyajan tarpeisiin ja toimeentulotuen toimeenpanon haasteisiin on pyritty korjaamaan uudella *Henkilöllinen soveltamisala (5 luvun 27 §)* -säännöksellä. 27 §:n ehdotettu sisältö ja tarkoitus jää epäselväksi, eikä sen 3 momentti ei vastaa pykälän otsikkoa. Lisäksi säännöksen sijoittaminen 5 lukuun on epätarkoituksenmukaista ja sen yhteys 2 §:ään jää epäselväksi ja jopa ristiriitaiseksi. Tosiasiassa lain oleskeluperiaatteen ilmaisema soveltamisalasäännös näyttää edelleen olevan nimenomaan muuttumattomaksi jäävä 2 §. Tästä syystä ehdotetun uuden 27 §:n tarkoitus ja sijoituspaikka lain systematiikassa on kyseenalainen. Jatkotyössä tulee ehdottomasti selkeyttää, mikä on näiden kahden säännöksen välinen suhde. **Ehdotamme myös, että mahdollinen henkilöllinen soveltamisalasäännös sijoitetaan lain lukuun 1. Ehdotetun uuden säännöksen tavoite selkeyttää sitä, kenellä on oikeus täysimääräiseen toimeentulotukeen ja kenen**

kohdalla voidaan tuen tarve arvioida PL 19.1 §:n edellyttämän minimieksistenssin perusteella on näkemyksemme mukaan sinänsä kannatettava. Tätä harkintaa ei voi jättää yksinomaan toimeenpanijoiden sopimuksiin perustuvaksi toiminnaksi, kuten nykyisin toimeenpanossa tapahtuu, eikä uusi 27 § vielä selkeytä toimeenpanoa riittävästi.

Lisäksi huomautamme, että 2 a § on osin työttömyysturvalakiin liittyen viittaussäännöksiltään vanhentunut ja sitä olisi tullut työnhakuvelvoitteiden osalta modernisoida vastaamaan muuta sosiaaliturvasääntelyä. Esimerkiksi 5) kohdan pelkästään lääkärin toteama sairaus ei voi olla este työttömyysturvalain mukaiselle työnhakijuudelle tai työttömyysturvan hakemiselle, silloin kuin henkilöllä on lainsäädännön perusteella näihin ensisijaisiin etuuksiin oikeus.

Toteamme myös, että toimeentulotuen viimesijaisuuden vuoksi lakiin olisi tullut työttömäksi ilmoittautumisen lisäksi lisätä tässä kokonaisuudistuksessa velvollisuus hakea ensisijaisia etuuksia tai vastaavasti antaa toimeenpanijalle oikeus tulouttaa opintolainan tavoin em. etuudet, joihin henkilö on oikeutettu, mikäli henkilö kieltäytyy niitä hakemasta. Toimeentulotuen saajina on tällä hetkellä pitkäaikaisestikin henkilöitä, jotka vain kieltäytyvät esimerkiksi lapsilisän tai asumistuen hakemisesta. Laissa ei toimeentulotuen viimesijaisuudesta huolimatta ole tällaiseen tilanteeseen selkeästi ensisijaisen etuuden saamisen/vireille laittopakoon tai siitä kieltäytymiseen liittyviä säännöksiä. **Arvioimme, että em. sääntely voitaisiin toteuttaa joko osana 1 lukua kokonaan uudella säännöksellä tai mahdollisesti esimerkiksi huomioitavat tulot 11 § 1 momentissa.**

Luku 2 Toimeentulotuen määräytyminen ja rakenne

Luvun otsikko on uusi ja sillä pyritään korostamaan, että luvun keskeisimpänä sisältönä on toimeentulotuen määräytymistä koskevat säännökset tuen rakenteen lisäksi. **Kannatamme luvun nimen muuttamista ja tavoitetta luvun sisällön selkeyttämiseksi.**

6 § Toimeentulotuen määräytyminen: Säännös on osittain uusi ja osittain siihen on siirretty muualta laista jo voimassa olleita säännöksiä. Kaikkiaan säännös on aiemmin käsitellyt ainoastaan tuen määräytymisen perusteita varsin yksiselitteisesti ja lyhyesti. **Näkemyksemme mukaan säännökseen tuotu uusi 2 momentti on muotoilultaan epäonnistunut ja aiheuttaa lakiehdotukseen sekavuutta ja tarpeetonta toistoa.** Uuden momentin tarkoituksena on ilmeisesti ollut turvata nimenomaan vakiintunut käytäntö, jossa tässä laissa luetellut välttämättömiksi katsotut menot huomioidaan tarpeellisen suuruisina. **Katsomme, että tästä voidaan säätää myös kutakin tukimuotoa tarkentavassa säännöksessä, kuten nyt jo itse asiassa**

ehdotetaan säädettäväksi. Tästäkin syystä 6 §:ään tuotu uusi 2 momentti tulee poistaa tarpeettomana päällekkäissäntelynä.

Lisäksi **ehdotamme 1 momenttiin muutosta, jossa ensimmäisen lauseen jäsana poistettaisiin.** Momentin uusi muotoilu kuuluisi: *Toimeentulotukea myönnetään välttämättömiin tämän lain mukaan määriteltyihin menoihin, joita henkilö tai perhe ei pysty kattamaan käytettävissä olevilla tuloillaan ja varoillaan.* Muotoilulla viitattaisiin nimenomaan siihen, että välttämättömät menot on tyhjentävästi esitetty tässä laissa. **Näkemyksemme mukaan 1 momentin laskelmaa koskevat perustelut tulee myös siirtää 13 §:n yhteyteen, jossa tosiasiallisesti säädetään tarkemmin laskelmasta.**

Säännöksen perusteluissa on sääntelyä, jota varsinaisesta pykälän sanamuodosta ei voi päätellä. Säännöksen perustelut tulisikin vielä kirjoittaa uudelleen ja pohtia tulisiko osa niistä siirtää muiden säännösten yhteyteen, kuten esimerkiksi osaksi 13 §:n laskelman sääntelyä, ettei synnyttäisi 'perusteluilla säätämisen' ongelmaa.

7 § Perustoimeentulotuki: Säännös on uusi ja siitä on uudistamisen myötä muodostunut joiltain osin sekava. Vaikutelmaksi jää, että siinä sekoittuvat tuen myöntämistä ja tuen sisällöllistä rakennetta kuvaavat osat. Voimassa olevassa toimeentulotukilaissa toimeentulotuen *perusosa* on esitetty omana säännöksenään ja **ehdotamme Perusosa -pykälän palauttamista myös tähän lakiesitykseen selkeyden vuoksi.** Lain toimeenpanijalla ei pääasiassa ole perusosan osalta harkintavaltaa; ei perusosan sisällön, eikä sen suuruuden osalta, vaan nämä on laissa tyhjentävästi määritelty. Tästä syystä perusosalla tulee olla oma säännöksensä laissa. Myöskään perustoimeentulotuen muiden menolajien osalta (*muut perusmenot*) toimeenpanijalla ei ole ollut harkintavaltaa, vaan laissa on tyhjentävästi lueteltu ne menot/menolajit, jotka kuuluvat perustoimeentulotukeen. **Arviomme mukaan nyt ehdotetussa 7 §:n muotoilussa nämä peruseriaatteet ovat joiltain osin hämärtyneet, eivätkä nouse selkeästi esiin, mistä syystä säännöksen tarkoitus jää epäselväksi.** Voimassa olevan lain periaate perustoimeentulotuen menolajien tyhjentävästä esittämisestä tulisi tuoda selkeästi mukaan myös uudistettavaan lainsäädäntöön. Toisaalta pitäisi myös pystyä esittämään yksiselitteisesti se, että kiireellisissä tai ei vakiintuneeksi katsottavassa oleskelussa voidaan poiketa koko perusosan myöntämisestä.

7 a § Asumismenot; 7 b § Terveystuomenot ja muut menot: Aiemmin laissa on ollut ainoastaan yksi Muut perusmenot (toimeentulotukilaki 7 b §) säännös, johon on sisällytetty kaikkia muita perusmenoja koskeva sääntely. Nyt ehdotetaan tämän pykälän jakamista kahtia. **Kannatamme ehdotettua muutosta, sekä lasten tapaamiskuluihin ehdotettua muutosta, mutta**

esitämme samalla huolemme uuden 7 b §:n perusteluiden sisällöstä.

Perusteluissa ei riittävällä tavalla selkeytetä ja käy ilmi, mikä on Kelan lääkkeiden tarpeellisuudesta tekemän asiantuntija-arvion merkitys täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen tarvetta arvioitaessa. Käytännössä arvio on analoginen sosiaalihuollon asiantuntija-arvion huomioimiseen Kelan perustoimeentulotuen ratkaisutyössä. Perusteluista ei kuitenkaan selviä, mikä on Kelan perustoimeentulotuen ratkaisutyötä varten tekemän arvion merkitys hyvinvointialueen sosiaalialan ammattilaisen ratkaisutyössä. Toimeenpanossa on ollut haasteita sen osalta, että lääkkeitä - myös sellaisia lääkkeitä, jotka Kela on asiantuntija-arviossaan arvioinut jopa asiakkaan henkeä uhkaaviksi ja näin ollen ei-tarpeellisiksi - haetaan nyt kahdesta paikasta. On kestänyt, että Kelassa lääketieteellisellä ja farmasian asiantuntemuksella arvioidaan lääkkeiden tarpeellisuus, joka sitten uudestaan tulisi arviotavaksi sosiaalialan ammattilaiselle, jolla ei ole lääketieteellistä koulutusta tai farmaseuttista osaamista. Luonnollisesti tämä on julkishallinnon toiminnan kannalta myös hyvin tehotonta.

Lisäksi Kuntaliitto esittää huolensa perusteluiden muotoilusta, jossa

todetaan seuraavaa: *Perustoimeentulotuessa huomioon otetaan muut kuin perusosaan sisältyvät tarpeelliset terveydenhuoltomenot vain siltä osin kuin asiakas ei ole niitä lain mukaan oikeutettu saamaan ensisijaisista järjestelmistä.* Em. lause jää epämääräiseksi ja edellyttää lisäselkeytystä, koska nyky muodossaan lause vaikuttaa pikemminkin laajentavan hyväksyttävien terveydenhuoltomenojen soveltamisalaa kuin selkeyttävän tai rajaavan sitä. **Huomautamme, että terveydenhuoltomenojen soveltamisalaa ei ole tyhjentävästi laissa säädetty.** Mitä tällä perustelujen lauseella, suhteessa esimerkiksi joihinkin kalliisiin syöpähoitoihin, joiden ei ole katsottu kuuluvan julkiseen terveydenhuoltoon, tarkoitetaan? Vaikutelmaksi myös jää, että em. perusteella yksilö voisi esimerkiksi hakeutua yksityiseen silmälääkäriin ilman mitään erityistä perustetta ja hänelle korvattaisiin Kela-korvauksen jälkeinen osuus perustoimeentulotukena. Silmälääkärin tarkastus on sellainen palvelu, jota perus- tai erikoissairaanhoido eivät tarjoa silmälasireseptin hankkimista varten ilman silmänsairausperustetta/lähetettä, kuten jotkin muutkin ehkäisevät ja terveyttä edistävät terveyspalvelut. Onko tarkoitus, että perustoimeentulotuessa korvattaisiin tällaisia yksityislääkärikustannuksia tulevaisuudessa? Jos on, niin näiden kustannukset tulee arvioida, mitä nyt ei ole taloudellisissa arvioissa tehty.

7 c § Täydentävä toimeentulotuki: Kannatamme säännökseen ehdotettuja muutoksia ja pidämme niitä lainsäädäntöä selkeyttävinä ja hyvinä. Huomautamme kuitenkin, että tässä yhteydessä olisi tullut uudistaa täydentävän toimeentulotuen sisältöä tarkoituksenmukaisemmaksi mm. hautaukseen, edunvalvonnan palkkioihin sekä romanivaatteisiin liittyen.

Täydentävän toimeentulotuen myöntäminen varattoman henkilön hautaukseen on lähtökohtaisesti sidoksissa kunnan viimesijaiseen vastuuseen vastata henkilön hautausjärjestelyistä (hautaustoimilaki 23 §). Tämä tehtävä ei ole siirtymässä hyvinvointialueelle. Lisäksi varattoman henkilön edunvalvontapalkkiosta tulisi huolehtia suoraan valtion toimesta toimeentulotuen sijaan. Erilaiset erityisvaatteet (esim. raskaus, romanivaatetus) ja -ruokavaliolisät sopisivat parhaiten perustoimeentulotuen yhteydessä arvioitavaksi, ja ne olisi voitu siirtää osaksi perustoimeentulotukea.

8 § Ehkäisevä toimeentulotuki: Kannatamme säännöksen siirtämistä muiden tuen sisältöä kuvaavien säännösten yhteyteen kuin myös sitä, että säännöksen 2 momentissa perustoimeentulotuen laskelman roolia ja lain hakumenettelyyn liittyvää marssijärjestystä on selkeytetty suhteessa ehkäisevään toimeentulotukeen. 2 momentin erityisen syyn perustelu tulisi kuitenkin olla selkeämpi. **Näkemyksemme mukaan pääsäännön tulee ehdottomasti jatkossakin olla, että myös ehkäisevä toimeentulotuki perustuu nimenomaisesti perustoimeentulotukioikeuden selvittämisen kautta todettuun taloudellisen tuen tarpeeseen ja että ehkäisevässä toimeentulotuessa toteutuu toimeentulotuen viimesijaisuusperiaate myös jatkossa.** Mikäli henkilön perustoimeentulotukioikeutta ei ole yhdenvertaisesti selvitetty ennen ehkäisevän toimeentulotuen tarpeen selvittämistä, on mahdollista, että Kelaan siirretty perustoimeentulotuen tarpeen selvittämiseen liittyvä laskennallinen työ siirtyy tätä kautta osittain takaisin hyvinvointialueiden sosiaalialan ammattilaisten tehtäväksi ja toisaalta myös se, ettei henkilön perustoimeentulotukioikeus toteudu täysimääräisesti, vaikkakin em. asiaa pyritään tässä lakiluonnoksessa toisaalla kehittämään. **Lisäksi huomautamme, että säännöksen perusteluissa näytetään asetettavan säännöksen itsehallinnolliselle toimeenpanolle sellaisia perusteluja, joita ei voi pitää asianmukaisina.** Perusteluilla ei voi yli varsinaisen lain säännöksen määrittellä etukäteen, millaiset myöntämiskriteerit hyvinvointialue voi ehkäisevälle tuelle määrittellä, kuten perusteluissa nyt viittauksella sosiaalihuoltolain 12 §:ään tehdään. Lisäksi em. 2 momenttiin kohdistuva perustelu on vahvassa ristiriidassa ehkäisevän toimeentulotuen 1 §:n 2 momentissa määritellyn ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksen kanssa.

9 § Perusosan suuruus: Säännökseen ei esitetä muutoksia. Perusosien suuruutta ja niiden vastaavuutta nyky-yhteiskunnan vähintään ihmisarvoisen elämän edellyttämiin tarpeisiin ja toimeentulotuen tarkoitukseen ei tarkasteltu Kela-siirron yhteydessä, vaan perusosien määräytymisperusteet ja suuruuksien tasot ovat peruja vuodelta 1997. Alkuperäisen lain säätämisen jälkeen perusosien suuruuteen on kohdistunut joitakin pistemäisiä, sinällään hyviä tavoitteita sisältäneitä korotuksia. Muutoksilla

on kuitenkin saatettu synnyttää vahvasti toimeentulotukeen kiinnittäviä, yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisia eroja esim. yksinhuoltajaperheen ja kahden aikuisen perheen perusosien välille. Myös lasten perusosien osalta on todennäköistä, että perusosien tasossa olisi merkittäviäkin korjaustarpeita, kun taas yksinasuvan pitkäaikaistyöttömän kohdalla perusosan nykytason suhde työttömyysturvan perustasoon johtaa käytännössä väistämättömään toimeentulotuen tarpeeseen ainakin vähänkin suuremmilla paikkakunnilla. Nyky-yhteiskunta ja se, mihin välttämättä tarvitsemme rahaa vähintään ihmisarvoisen elämän saavuttaaksemme, on varsin erilainen kuin vuonna 1997. Tästä syystä nyt tehty ratkaisu on perusteeton, eikä vastaa hallituksen itse itselleen asettamaa köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisyn tavoitetta, vaikkakin sosiaaliturvauudistuksen yhteydessä tultaisiin tekemään laajempiakin muutoksia. Sosiaaliturvauudistus kuitenkin näyttää siirtyvän lakimuutoksien osalta kokonaisuudessaan vuosien päähän. **Katsomme, että perusosien suuruudet ja niiden määräytymisen perusteet olisi tullut uudistaa kokonaisuudessaan viimeistään nyt, koska Kela-siirron yhteydessä näin ei toimittu ja perusosien nykyiset tasot ja sisältö ovat mahdollisesti hyvinkin nyky-yhteiskunnan tarpeisiin vastaamattomia.**

10 § Alennettu perusosa: Säännöstä on joiltain osin muutettu, sillä siitä on siirretty menettelyä koskeva 2 momentti uuteen 14 f §:ään. **Toteamme, että Kuntaliitto on vuosien varrella toistuvasti tuonut esiin, että perusosan alentamisen säännökset tulee uudistaa kokonaisuudessaan vastaamaan nyky-yhteiskuntaa ja eri toimijoiden palveluja siten, etteivät eri viranomaisten lainsäädännöt ja toimintaperiaatteet enää ole keskenään ristiriidassa, ja ettei perusosan alentaminen tosiasiallisesti johda raskaisiin hallinnollisiin tarkoitukseltaan epäloogisiin tai epäselviin viranomaisprosesseihin.** Perusosan alennuksen tosiasiallisia vaikutuksia tai kustannuksia ei ole koskaan selvitetty. Perusosan alentamisen kokonaisuus onkin yksi osa-alue toimeentulotukilaissa, joka ehdottomasti olisi tullut nyt viimeistään kokonaisvaltaisesti selvittää ja uudistaa. **Emme pidä nykyisten palvelujen ja järjestämismenettelyiden vallitessa nyt ehdotettuja muutoksia riittävinä, vaikkakin ne ovat oikean suuntaisia.** Nyt ehdotetussa uudessa sääntelyssä hyvää on se, että sääntelystä on poistettu nykyiseen sosiaalihuollon lainsäädäntöön yhteensopimaton itsenäistä suoriutumista tukeva suunnitelma (voimassa olevan lain 10 § 2 mom.). Uudistusta olisi kuitenkin kaivanneet myös alentamisen kriteerit erityisesti nyt muuttumattomaksi jätetyn uuden 10 §:n 2 momentin osalta. Esimerkiksi 2 momentin 1) kohta, jonka mukaan *'jos henkilön toistuvasta 1 momentissa tarkoitettusta menettelystä on pääteltävissä, ettei hän halua ottaa vastaan työtä tai osallistua'* jne. on käytännössä melko mahdotonta soveltaa viimesijaisen turvan leikkaukseen. Myös momentin 2) kohta, jossa vaaditaan yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa jää hieman epäselväksi. **Lausumme**

näistä perusosan alentamiseen ehdotettujen menettelyllisten muutosten ongelmista 3 lukuun sijoitetun 14 f §:n yhteydessä.

10 a § Toimintaraha ja matkakorvaus: Kannatamme säännöksen kumoamista toimeentulotukilaista ja sen siirtämistä kuntouttavan työtoiminnan lainsäädäntöön.

11 § Huomioon otettavat tulot: Pykälään ei ole tehty muita muutoksia kuin poistettu ansiotulojen huomioimatta jättämisen toinen kriteeri.

Huomautamme, että voimassa olevassa laissa säännös oli rajattu koskemaan vain tulonsaajan ansiotuloa. Nyt tämä kytkentä on säännösehdoituksessa poistunut, eikä asiaa todeta myöskään perusteluissa. Vaikuttaa siis siltä, että nyt ehdotettu säännös voisi johtaa jopa siihen, että jokaiselta toimeentulotukea saavan kotitalouden jäseneltä jätettäisiin huomioimatta 150 euroa mitä tahansa tuloa eli esimerkiksi myös etuustuloa. Tällaisen säännösmuutoksen taloudelliset vaikutukset olisivat varsin mittavat. **Kuntaliitto vastustaa säännöksen ehdotettua muotoilua.**

Lisäksi huomautamme, että etuoikeutetun ansiotulon vaikutuksia ei ole koskaan tutkittu. Tästä huolimatta sitä laajennettiin koskemaan tulonsaajaa toimeentulotukiperheen sijaan vuonna 2015 ja nyt ilmeisesti on tarkoitus ehdottaa, että etuoikeutuksen maksimista tulee ainoa sovellettava normi.

Näkemyksemme mukaan kokonaisuudistuksessa tavoitteen tulisi olla kunnianhimoisempi ja uudistuksessa ehdotettujen muutosten taustaksi tulisi käyttää tutkittua tietoa lainsäädännön vaikutuksista. Tästä syystä kaikki pykälän 2 momentissa luetellut etuoikeutetut tulot olisi tullut läpikäydä ja arvioida sekä pohtia, ovatko ne enää tarkoituksenmukaisia ja onko em. tuloja sääntelevissä laeissa tapahtunut sellaisia muutoksia, jotka pitäisi huomioida nyt myös toimeentulotukilaissa. Esimerkiksi vammaisuuksien etuoikeutuksen vaikutukset ja suhteet asiakasmaksulainsäädännön muutoksiin olisi tullut tässä yhteydessä selvittää. **Arviomme mukaan esimerkiksi vammaisuuksien etuoikeuttaminen kaikilta osin toimeentulotuessa ei enää asiakasmaksulainsäädännön ja vammaisuuksilainsäädännön uudistuksista johtuen ole perusteltua ja loogista.**

13 § Toimeentulotuen määräytymisaika ja laskelma: Säännös on osittain uusi ja osittain siihen on koottu useammasta säännöksestä voimassa olevaa sääntelyä samaan pykälään. **Pidämme yhteen koontia onnistuneena, vaikka pykälän momenttien muotoilu ja perustelut jäävät vielä joiltain osin epäselviksi.** Esimerkiksi kokonaan uutta laskelmaa koskevaa 2 momenttia ei ole perusteltu millään tavalla. **Näkemyksemme mukaan nyt 6 §:ssä olevat laskelmaan liittyvät perustelut tulisivat siirtää tähän säännökseen.** 6 §:n perusteluissa todetaan, että 13 §:ssä säädetään laskelmasta tarkemmin.

Olisi loogista, jos 6 §:n tarkat, nimenomaan laskelmaa koskevat perustelut, olisivat tämän tarkemman sääntelyn yhteydessä. **Näkemyksemme mukaan 3 momentin viimeinen lause tulisi olla muodossa:** *”Tulot ja käytettävissä olevat varat voidaan kuitenkin jakaa eriin otettavaksi huomioon useampana toimeentulotuen määräämisen ajanjaksona, jos se tulon kertaluonteisuus taikka sen saamisen peruste tai käyttötarkoitus huomioon ottaen tai käytettävissä olevan varallisuuden laatu huomioiden on kohtuullista”.*

Kannatamme 4 momentin muutosta, jossa ansiotuloihin rinnastetaan myös muut tulot. Toisaalta arvioimme, että tulojen lisäksi myös tähän momenttiin tulee lisätä varat. Myös ilmoittamatta jätetyt varat tulee voida ottaa jälkikäteen huomioon toimeentulotuen tarvetta arvioitaessa.

Laskelmaan liittyvään 6 momentin asetuksenantovaltuutukseen suhtaudumme varauksellisesti, koska sen osalta vaikutetaan päätyvän tilanteeseen, jossa asetuksella säädettäisiin perusoikeuksien toteutumisen kannalta erittäin keskeisestä asiasta. Asetuksenantovaltuutus tulisi tästä syystä poistaa tai vähintäänkin rajata ja perustella nykyistä selkeämmin.

Luku 3 Menettely toimeentulotukiasioissa

14 § Toimeentulotuen hakeminen; 14 a § Toimeentulotukiasian käsittely; 14 c § Toimeentulotukea koskevan asian siirtäminen Kansaneläkelaitoksesta hyvinvointialueelle: Kuntaliitolla ei sinänsä ole ehdotettujen säännösten uudelleen muotoiluun ja järjestelyyn huomautettavaa. Nämä kolme uudelleen muotoiltua säännöstä, lisättyinä ennalleen jätetyllä 14 b §:llä, muodostavat menettelyluvussa nyt loogisen kokonaisuuden ja ovat sisällöltään selkeitä.

Suhtaudumme kuitenkin kokonaisuutena kriittisesti uuden 27 §:n sijoittumiseen 5 lukuun ja tässä ehdotetun 14 a §:n perustelujen ilmaisuun, että vanhan 14 a §:n sisältö olisi siirretty uuteen 27 pykälään.

Huomautamme, että voimassa olevan lain 14 a §:n aiempaa sisältöä Kelan velvollisuudesta ratkaisutyötä tehdessään kohdistaa perustoimeentulotuen kustannukset tietyllä tavalla kuntakohtaisesti sekä kuntakohtaista oleskeluperiaatteen mukaista vastuunjakoa, ei nyt säädellä enää missään säännöksessä, mikä tulee näkemyksemme mukaan ehdottomasti jatkotyössä korjata. Uusi 27 § tai sen 3 momentti ei korjaa tätä, koska siinä säädetään ainoastaan henkilöllisestä soveltamisalasta ei siitä, miten kustannukset ratkaisutyötä tehtäessä suhteessa kuntiin tulee kohdistaa. Koska perustoimeentulotuen kustannukset on esityksessä ehdotettu jätettäväksi kunnan korvattavaksi, on menettelyllisestä kohdistamisesta säädettävä, jotta kustannusvastuu olisi todennettavissa ja kustannusten syntymisen perusteet olisivat kunnan tarkistettavissa. **Lisäksi huomautamme, että lienee välttämätöntä säätää myös hyvinvointialueen velvollisuudesta kohdistaa kustannukset kunnittain sekä tämän kohdistamisen perusteista eli palauttaa kohdistamisen osalta voimassa**

olevasta 14 a §:stä poistetut kuntakohtaiset tuen kohdistamissäännökset lakiin. Hyvinvointialuekohtainen oleskeluperiaate ei mahdollista kunnittaista tilastointia, kuten kotikuntaperiaatteeseen perustuvissa palveluissa. Toimeentulotukitilastojen jatkuvuus ja kunnan mahdollisuus seurata toisiinsa sidottujen toimeentulotuen tukimuotojen kokonaiskustannuksia on mahdollistuttava. Hyvinvointialueen tulee myös etukäteen toiminnan järjestämistä suunnitellessaan tietää, kerätäänkö tilastot kunnittain vai hyvinvointialueittain. Tehdyn rahoitusratkaisun perusteella kuntaperustaisuus on ainoa mahdollisuus tämän palvelun tilastoinnille.

Toteamme myös, että 14 §:n perusteluissa lienee virhe siltä osin kuin säännöksen 3 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Em. kumotun säännöksen sisältö ei vastaa 14 a §:n 3 momentin uutta sisältöä ja 14 §:ssä ei ehdotetun sääntelyn mukaan ole lainkaan 3 momenttia. Perustelut jäävät näin olen osin epäselviksi. **Korostettakoon vielä erikseen, että Kuntaliitto kannattaa voimassa olevan 14 §:n 3 momentin kumoamista ja pitää kumoamista hyvänä ja perusteltuna ratkaisuna.**

14 d § Toimeentulotukiasioinnin järjestäminen ja asiakkaan oikeus henkilökohtaiseen palveluun: Meillä ei ole huomautettavaa ehdotettuihin muutoksiin tai niiden perusteluihin ja pidämme tätä säännöstä erinomaisena lisäyksenä lakiin. Esteettömyyden ja saavutettavuuden korostaminen palvelun järjestämisessä 1 momentissa on tärkeä muistutus palvelun järjestämisen palveluperiaatteen toteutumisesta myös toimeentulotukipalvelussa. Uusi 3 momentin yhteisestä tapaamisesta kunnan ja Kansaneläkelaitoksen kanssa myös asiakkaan pyynnöstä voi nähdä myös parantavan asiakkaan asemaa ja korostavan lain toimijoiden yhteistyön tärkeyttä.

14 e § Toimeentulotukiasioita koskeva Kansaneläkelaitoksen ja hyvinvointialueen yhteistyö: Säännös on kokonaisuudessaan uusi ja siinä säädetään lain perustelujen mukaan hyvinvointialueen ja Kansaneläkelaitoksen välisestä yhteistyöstä informatiivisuuden vuoksi tarkemmin. **Kuntaliitto kannattaa pykälän 1 momentin yhteistyötä korostavan momentin lisäämistä tähän osaan lakia, mutta pitää 2 ja 3 momenttien muotoilua ja sijoittumista tämän säännöksen yhteyteen monelta osin ongelmallisina.** 2 momentin sisältö on käytännössä kokonaan tiedonvaihtoa ja se tulisikin siirtää tiedonvaihtoa käsittelevään 3 a lukuun esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen oma-aloitteista tiedonvaihtoa säätelevään 18 h §:ään, jossa on nyt ainoastaan viittaukset tähän säännökseen. Epäselväksi jää, mihin tiedonantoperusteeseen yhteydenotto perustuu ja tuleeko hyvinvointialueen tulkita yhteydenotto automaattisesti sosiaalihuoltolain 36 §:n mukaiseksi tiedoksi, koska perustelujen mukaan tarkoitus on välittää ainoastaan henkilötiedot. Hyvinvointialueen toiminnan

osalta säännöksessä ei ole säädetty mitään muuta kuin sosiaalihuollon peruslainsäädännön mukaisesta toiminnasta sekä viitataan uuteen 15 §:n mukaiseen lausumismenettelyyn. Lisäksi epäselväksi jää, onko varmistettu, että Kansaneläkelaitoksen kehittämä Kaski-järjestelmä, joka mahdollistaa kaksisuuntaisen tiedonvaihdon kuntien ja Kelan välillä todella valmistuu vuoden 2023 alkuun mennessä. Mikäli ei valmistu, avoimeksi jää, miten tietoihin vastaaminen on tarkoitus toteuttaa ja onko niihin jossakin tietyssä ajassa tarkoitus vastata.

Kuntaliitto toteaa, että ehdotettu sääntely näyttää saumattoman yhteistyön tekemisen mahdollistamisen sijaan lisäävän runsaasti byrokratiatyötä, koska hyvinvointialue joutuu siirtämään kaiken kirjaamansa tiedon Kaski-järjestelmään ja -järjestelmästä manuaalisesti.

Tämän työn lisääntymisen taloudelliset vaikutukset on jätetty arvioimatta. Myös suhde Kelan normaaliin 3 a luvun 18 a §:n tiedonsaantioikeuteen jää avoimeksi ja epäselväksi. Yhtä epäselväksi jää, mitä tapahtuu Kelan yhteydenotolle, jos asiakkuutta sosiaalipalveluissa ei ole. **Lisäksi huomautamme, että 2 momentin perusteluissa perustellaan sosiaalihuoltolain 35 §:n ilmoittamisvelvollisuutta virheellisesti.** Asiakkaan ilmeiseksi tulkittava sosiaalihuollon tarve ei nimenomaisesti edellytä asiakkaan suostumusta ilmoituksen tekemiselle, kun taas muu tilanne edellyttää.

Arviomme mukaan ehdotettu 3 momentti taas vaikuttaa kokonaan tarpeettomalta. Kunta näkee jo nyt Kelmu-järjestelmästä, onko asiakkaalla perustoimeentulotukihakemus vireillä Kelassa 1 päivän viiveellä ja päätös on luonnollisesti nähtävissä heti. Kelmu-järjestelmän käyttö on rutiinitoimenpide niissä tilanteissa, joissa henkilö on jättämässä hakemuksen hyvinvointialueelle, kuten perusteluissakin todetaan. Sosiaalihuollon palvelutarvearviossa em. lienee myös rutiini. Miksi hyvinvointialueen tulisi siis kysyä asiaa vielä erikseen Kelasta ja miten tämä ehdotetaan tehtäväksi? Lisäksi ihmetystä herättää, miten ehdotettu 3 momentti suhtautuu hallintolain 21 §:ään? Jos henkilö on jättämässä täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen hakemusta hyvinvointialueelle ilman, että hänellä on päätöstä perustoimeentulotuesta, hakemus on tulkittavissa toimeentulotukilainsäädännön mukaan perustoimeentulotuen hakemukseksi ja voidaan suoraan siirtää Kelaan jo hallintolain 21 §:n nojalla. Avoimeksi jää, miksi hallintolain yleiseen neuvontavelvollisuuteen ja periaatteisiin perustuvasta toiminnasta tulisi nyt säätää epäselvästi uudelleen toimeentulotukilaisa?

4 momentissa on viittaus valmistelussa olevaan uuden asiakastietolain 47 §:ään, joka säätelee tietojen kirjaamista monialaisessa yhteistyössä.

Arviomme mukaan tämä momentti on tärkeä tulevan yhteistyön ja tiedonvaihdon kannalta.

14 f § Perusosan alentamista koskeva menettely: Tähän säännökseen on siirretty menettelyllinen osa voimassa olevasta 10 §:stä. **Kuntaliitto toteaa, että säännöksessä on useita ongelmia.** On sinänsä kannatettavaa, että perusosan alentamisen prosessissa ehdotetaan siirryttäväksi pois käsitteistä, joita sosiaalihuoltolaki ei tunne. Toisaalta jää epäselväksi, mitä sääntely käytännössä tarkoittaa.

Voimassa olevan lain 10 §:ssä lähtökohtana on kunnan toimimisvelvollisuus itsenäistä suoriutumista tukevan suunnitelman käynnistämiseksi. **Nyt ehdotetaan, että Kela ohjaa asiakkaan sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioon, joka sinänsä on Kuntaliiton näkemyksen mukaan kannatettava muutos.** On kuitenkin huomattava, että missään ei ole säädetty, että perusosan alentaminen tulisi sosiaalihuollossa tulkita suoraan siten, että sen perusteella käynnistyisi sosiaalihuoltolain 36 §:n mukainen palvelutarpeenarvio tai toiminta palvelutarpeen arvion tekemiseksi. 36 §:n sisältöä ja soveltamisalaa ei voitane muuttaa toimeentulotukilaissa, eikä muutenkaan vaikuta parhaalta mahdolliselta ratkaisulta säätää yleislain keskeisestä soveltamiskäytännöstä erityislaissa.

Palvelutarpeen arvion käynnistyminen vaikuttaa siis jäävän nyt ehdotetussa sääntelyssä kaikissa tilanteissa asiakkaan oman aktiivisuuden ja yhteydenoton varaan, mitä pidämme sinänsä kannatettavana.

Työvoimapolitiittinen laiminlyönti ja laiminlyönnin poistamiseen vaadittavat palvelut tulisi tarjota laiminlyönnin kannalta toimivaltaisessa viranomaisessa, ei sosiaalihuollossa. Sosiaalihuollon resurssien hukkaaminen vastentahtoisten asiakkaiden tavoitteluun, ei ole osoitettu lainsäädännön tavoitteita vastaavaksi sosiaalihuollon vaikuttavaksi toiminnaksi. Ongelmalliseksi tilanteen tekee kuitenkin se, että ehdotetun 10 §:n 2 momentissa sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioon osallistumisesta tulee joissakin tilanteissa asiakkaalle pakollinen, jotta hänen perusosaansa ei alennettaisi korkeintaan 40 %:lla. Kelan tiedotusvelvollisuuden yhteydessä ei tästä perusoikeuksiin vahvasti sidoksissa olevasta tosiasiasta ole mainittu mitään, mikä herättää huolta.

Lisäksi tässä pykälässä, eikä myöskään aiemmin 10 pykälässä, ei tosiasiaassa ole lainkaan säädetty siitä, miten ja millä keinoin Kela saa tiedon siitä, että henkilö ei ole Kelan ohjauksesta huolimatta hakeutunut ja/tai osallistunut palvelutarpeen arvioon. Hyvinvointialueen oma-aloitteista tiedonantovelvollisuutta säätelevässä 18 b §:n 1 momenttiin on käytännössä sisällytetty vain voimassa olevan lain 18 a §:n 3 momentin sisältö.

Huomautamme, että voimassa olevan lain 18 a §:n 3 momentin sisältö on

säädelyt yksinomaan kuntoutuksen työtoiminnan järjestämiseen liittyviä tilanteita ja näistä annettavaa tietoa sekä tiedon antamisen harkintaoikeutta, ei sitä, että kunnat ilmoittaisivat itsenäistä suoritumista tukevan suunnitelman laatimiseen osallistumisesta tai siinä suunniteltujen palvelujen laiminlyönnistä. Suunnitelman laatimisesta tai sen laiminlyömisestä ilmoittamisesta ei ole tällä hetkellä laissa säädetty mitään erikseen. **Koska tässä ehdotuksessa säännöksen perusteluissa voimassa olevan lain 18 a §:n 3 momentin soveltamisalaa näytettäisiin laajennetun, tulisi tästä näkemyksemme mukaan myös todeta jotain itse perusteluissa.** Toimeenpanon tehokkuuden vuoksi on ymmärrettävää, että asiasta säädetään, mutta tiedonantamisen kustannukset hyvinvointialueelle tulee myös arvioida ja tulee myös täsmentää, miten hyvinvointialue sitten antaisi nämä tiedot, koska kattavaa kaksisuuntaista tiedonvaihtojärjestelmää ei vielä ole. **Kokonaisuutena Kuntaliitto huomauttaa, että perusosan alentamisen prosessi on edelleen yksi lain heikoimmista kohdista ja sen ehdotetulla tavalla uudistaminen saattaa sekoittaa nykyistä toimeenpanoa entisestään.**

15 § Lausunto: 15 §:n sisältö on kokonaan uusi. Säännöksen oleellisin uusi sisältö on se, että siinä ehdotetaan säädettäväksi Kansaneläkelaitoksen velvollisuudesta huomioida sosiaalihuollon asiantuntijanäkemyksistä perustoimeentulotuen päätöksenteossa ja perustella päätöksessä tästä näkemyksestä poikkeaminen. **Pidämme sosiaalihuollon asiantuntija-arvion huomioimisesta säätämistä kannatettavana ja tarpeellisena. Suhtaudumme kuitenkin säännöksen muuhun sisältöön sekä sen otsikkoon kriittisesti.**

Säännöksessä on nyt rajattu ne tilanteet, joita pykälän lausunto voisi koskea. **Tämä 1 momentissa ehdotettu lausunnon sisältöön kohdistuvien tilanteiden rajaaminen, on näkemyksemme mukaan tarpeellista.** Välttämättömien tietojen vaihdosta toimeenpanijoiden välillä on jo säädetty laissa muualla, eikä momentista tai sen perusteluista nyt selviä, miksi juuri näissä asioissa tätä tiedonvaihtoa kutsuttaisiin lausunnoksi. Esimerkiksi lausunnon antaminen kiireellisestä tilanteesta tuntuu kestävämmältä sääntelyltä, kun pitäisi keskittyä siihen, että asiakas saa kiireelliseen tarpeeseensa sen avun, johon hän on oikeutettu. Säännöksen riskinä on se, että perustyöhön kuuluva tavanomainen yhteistyö ja lakiin perustuva tietojen vaihto muuttuu kirjallisten lausuntojen pyytelyksi ja antamiseksi. Näin voidaan päätyä lisäämään kirjallista byrokratiatyötä entisestään, varsinkin kun lakiesityksessä ei ole varmistettu tai kuvattu, miten tieto viranomaisten välillä saadaan kulkemaan, paljonko lausuntoja arviolta annettaisiin sekä kirjattaisiin ja minkä verran sen arvioidaan vaativan manuaalista työtä.

Olemme huolissamme myös siitä, lisääkö lausunnoksi nimetty asiantuntija-arvion huomioiminen jo nyt suurta perustoimeentulotuen päätösten tarkistusten määrää, joka osaltaan on ollut hämärtämässä asiakkaiden ymmärrystä perustoimeentulotuen sisällöstä ja oikeuksistaan. Mitä Kansaneläkelaitoksen siis tulisi tehdä, kun se vastaanottaa sosiaalihuollon lausunnon, jonka näkemys poikkeaa esimerkiksi voimassa olevan perustoimeentulotukipäätöksen sisällöstä ja siinä käytetystä harkinnasta? Onko tarkoitus, että voimassa olevaa perustoimeentulotukipäätöstä aletaan tarkistaa, vaikka lausunto ei muuttaisikaan päätöksen lopputulemaa vai miten Kansaneläkelaitoksen tulisi toimia? **Huomautammekin, että tässä ehdotuksessa muuttumattomaksi jäänyttä voimassa olevaa 18 §:ää Toimeentulotuen tarkistamisesta olisi mahdollisesti myös pitänyt tästä näkökulmasta tarkastella ja uudistaa.**

Ihmettelemme myös, mihin hyvinvointialueen tiedonantoperusteeseen lausunnon antaminen tässä säännöksessä perustuisi? Uuden 3 a luvun 18 b §:ssä on toki viittaus tähän pykälään, mutta tämä yleisluontoinen viittaus ei nähdäksemme vielä anna riittävää perustetta lausunnoksi nimetyn tiedon oma-aloitteiseksi antamiseksi Kansaneläkelaitokselle. Kokonaisuutena säännöksessä näyttää sekoittuvan menettelyllinen sinänsä tärkeä asia sosiaalihuollon asiantuntija-arvion huomioimisesta viranomaisten väliseen oma-aloitteiseen tiedonvaihto-oikeuteen.

Olemme myös huolestuneita, miten sosiaalialan ammattilaisen oikeusturva toteutuu, jos suullinen asiantuntija-arvio kirjataan lausuntona toisen henkilön toimesta Kansaneläkelaitoksen tietojärjestelmään. Onko tarkoitus, että kaikesta sosiaalihuollon sanomasta tulee kirjattava lausunto? Perustelujen mukaan lausunnonantajan on huolehdittava siitä, että lausunto on perusteltu hyvin ja sen ajallinen rajaaminen on selkeää, mutta se voidaan antaa myös esimerkiksi suullisesti. Jos lausunto annetaan suullisesti, ei lausunnonantaja voi tietää mitä Kela tietoihin kirjaa. Voiko syntyä sellainen tilanne, että Kelan ja sosiaalihuollon asiakastiedoissa on eri versiot? Ja miten ajallinen rajaaminen tulisi toteuttaa? Sosiaalialan ammattilainen tuskin voi olla selvännäkijä. Lisäksi perusteluissa mainitaan, että on tilanteita, jossa Kela ei pysty ottamaan lausunnon sisältöä huomioon. Mitkä nämä tilanteet voisivat olla?

Kuntaliiton näkemyksen mukaan säännöksessä ehdotettu lausuntokäytäntö on tarpeettoman raskas sääntelymuoto viranomaisten väliselle yhteistyölle. Tavoitteena tulisi olla se, että kummankin viranomaisen omalla toimialallaan tekemässä työssä syntyvät toisen ratkaisutoiminnalle ja siinä käytettävälle harkinnalle oleelliset ja välttämättömät asiakkaan edun turvaavat tiedot kertyisivät automaattisesti sellaiseen tietovarantoon, jonne kummallakin olisi mahdollisuus päästä tarkistamaan tiedot. Erityisen keskeistä tämä olisi

siksi, että samaa lakia toimeenpantaessa päätöksenteon ja siinä toteutettavan harkinnan tulisi perustua samaan tietopäähän.

Ehdotamme, että säännöksen nimi muutetaan olemaan *Sosiaalihuollon asiantuntija-arvio ja 1 momenttiin kirjattu rajaamista koskeva sisältö jätetään pois.* Säännökseen tulee myös liittää riittävät

perusteet/viittaussäännökset siitä, että hyvinvointialue voi antaa asiantuntija-arvion oma-aloitteisesti, Kansaneläkelaitoksen pyynnöstä vai asiakkaan suostumuksella tai selkeyttää muuten, mihin tiedonantoperusteeseen arvion antaminen perustuu ja miten hyvinvointialueen tulee asiakasta informoida asiantuntija-arvion antamisesta. Samalla tulee korjata nyt ehdotetut muissa säännöksissä olevat viittaukset tähän pykälään. Jos oma-aloitteisesti annettavien tietojen piiriä halutaan jotenkin rajata tai määritellä ne tarpeelliset tiedot, jotka tosiasiallisesti pitäisi automaattisesti olla kummankin viranomaisen saatavilla tai vähintään pyydettyinä vaihdettavissa, tulisi em. asiasta sitten säätää kokonaan erikseen 3 a luvussa.

16 § Toimeentulotuen maksaminen: Pykälään lisättäisiin uusi 3 ja 4 momentti. Muutoin pykälä ilmoitetaan esityksen perusteluissa säilytettävän ennallaan. Uusi lisättävä 3 momentti käsittelisi maksusitoumuksen menettelyä säätämistä. Tietyissä tilanteissa ehdotetaan edellytettävän, että tuen myöntäminen edellyttäisi asiakkaan suostumusta. **Kuntaliitto ei kannata, että toimeenpanijan itsehallinnolliseen menettelyyn sekä viranomaisen kustannustehokkuuteen ja tuen perille menon varmistamiseen liittyvästä vakiintuneesta toimintatavasta säädettäisiin erikseen ja vastustamme ehdottomasti suostumuksen liittämistä maksusitoumuksen ehdoksi missään tilanteissa.** Toimeentulotukea on aina maksettu osin myös maksusitoumuksina ja ei ole millään tavalla välttämätöntä säätää tällaisesta menettelyllisesti tuen perille menon varmistavasta ja asiakkaan etua sekä viranomaisen taloudellista tehokkuutta varmistavasta vakiintuneesta toimintatavasta. 4 momentissa tarkennetaan myös vakiintuneeksi muodostunutta vakuuskäytäntöä. Tämä on sinänsä perusteltua, koska kyse on menettelyn tosiasiallisesta rajaamistarpeesta ja -suuntaamisesta.

Huomautamme kuitenkin, että vuokravakuuksien osalta tulisi myös tehdä vaadittavat ennakkovuokriin ja vakuuksiin liittyviä lieveilmiöitä ehkäisevät muutokset myös huoneenvuokralakiin sekä ennakkovuokrien osalta myös asumistukilainsäädäntöön. Asumistukilakia tulisi muuttaa siltä osin, kuin asumistukea ei nyt voida myöntää ennakkovuokrakuukausille. On kestävämpää ja toimeentulotuen tarvetta pitkittävää, että näille kuukausille myönnetään viimesijaista perustoimeentulotukea ilman perimismahdollisuutta.

17 § Hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuus: Pykälän otsikkoa on muutettu. Lisäksi on muutettu viittaus asiakaslakiin koskemaan ainoastaan asiakaslain 12 §:ää. Voimassa olevassa lainsäädännössä viittaus koskee asiakaslain 11-13 pykälä. **Huomautamme, että esityksestä tai sen perusteluista ei käy ilmi, miksi säännöksen nimi ja viittaus on muutettu ja aiheuttavatko ne soveltamisessa jotain muutoksia.** Nykyisin voimassa olevassa laissa viitataan jo uuteen asiakaslakiin.

Luku 3 a Tietojen luovuttaminen viranomaisten välillä

Uuteen 3 a lukuun on koottu säännöksiä tietojen vaihdosta viranomaisten välillä. **Säännösten kokoaminen tältä osin yhteen lukuun on näkemyksemme mukaan sinänsä kannatettavaa. Toisaalta huomautamme, että ehdotetusta kokonaisuudesta, jossa osa sääntelystä on asiakastietolaissa ja osa toimeentulotukilaissa, näyttää tulevan epäselvä ja päällekkäisyyksiä sisältävä.** Tietojen vaihtamista koskeva sääntely edellyttäisikin säännösten sisällön perinpohjaisempaa tarkastelua.

Esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeudesta on säädetty ehdotetun 18 a §:n 1 momentin alkuosassa ja ko. momentin loppuosassa. Säännökset ovat osin päällekkäisiä. Lisäksi Kansaneläkelaitokseen sovelletaan 18 a §:n 2 momentin mukaan myös ehdotetun asiakastietolain 64 §:ssä säädettyä tiedonsaantioikeutta koskevaa sääntelyä (aiemmin sosiaalihuollon viranomaisen tiedonsaantioikeus). Sen sijaan, että säädösteksti koostetaan voimassa olevan toimeentulotukilain 18 a ja 18 b §:ien momenteista sekä viittauksesta asiakastietolakiin, Kelan tiedonsaantioikeus tulisi kuvailla kokonaisuudessaan selkeämmin 18 a §:ssä tai asiakastietolaissa.

Toisaalta 15 §:ssä säädetyn hyvinvointialueen lausunnon osalta jää epäselväksi, minkä säännöksen nojalla lausunnon sisältäviä salassa pidettäviä tietoja voidaan luovuttaa hyvinvointialueelta Kansaneläkelaitokselle. Pelkkä yleisluontoinen viittaus 18 b §:ssä ei tätä mahdollistane. Lisäksi epäselväksi jää ovatko kaikki yhteydenotot hyvinvointialueelta Kansaneläkelaitokselle tulkittava 15 §:n tarkoittamiksi lausunnoiksi. Vai onko tietojen oma-aloitteinen harkinnanvarainen luovuttaminen mahdollista hyvinvointialueelta Kansaneläkelaitokselle muissakin tilanteissa ja mihin perustuen? Ilman lakiin perustuvaa oikeutta tietojen luovuttamiseen salassapitosäännösten estämättä, hyvinvointialueen olisi suojatoimena pyydettävä asiakkaan suostumusta tietojen luovuttamiseen.

Näkemyksemme mukaan paras lähtökohta olisi se, että valittaisiin selkeästi yksi tapa säädellä tietojen vaihdosta ja pidettäisiin sitten siitä kiinni.

Nähdäksemme paras tapa lienee jatkotyössä se, että toimeentulotukityössä ja siihen liittyvässä yhteistyössä käytettävät säännökset kootaan asiakastietolakiin ja niitä täydennetään vain välttämättömiltä osin toimeentulotukilaissa. Siten asiakastietolakiin tulisi sisällyttää säännökset asiakastietolain soveltamisesta asiakastiedon käsittelyssä toimeentulotukilain mukaisissa tehtävissä. Sääntelyratkaisuna asiakastiedon käsittelyä koskevien säännösten keskittäminen asiakastietolakiin tukisi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaan kykyä hahmottaa yksityisyyden suojaansa liittyvää sääntelyä ja henkilötietojensa luovuttamista viranomaisten välillä.

Ehdotetun 18 b §:n 2 momentissa on myös asetettu hyvinvointialueelle uusi oma-aloitteinen tiedonantotehtävä. Momentissa säädetään, että hyvinvointialueen tulee antaa Kansaneläkelaitokselle tieto täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen päätöksestä. **Kannatamme sitä, että tästä tiedonanto-oikeudesta säädetään selkeästi.**

Nyt kuitenkin itse säännöksessä tai sen perusteluissa ei millään tavalla täsmennetä, mitä *'tiedolla'* tässä tarkoitetaan. **Huomautamme, että pelkkä tieto päätöksen tekemisestä ei muuta soveltamisessa ilmenneitä ongelmia.** Ongelmatilanteet liittyvät usein tilanteisiin, joissa perustoimeentulotukioikeutta ei ole muodostunut, mutta joissa sitten täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen osalta on todettu, että asiakkaan ylijäämä esimerkiksi kuluu johonkin täydentävän toimeentulotuen mukaiseen menoon. Näin ollen asiakkaalle syntyy perustoimeentulotukioikeus esimerkiksi lääkkeisiin mahdollisesti per heti ja lisäksi ainakaan aiempi perustoimeentulotuen laskelman ylijäämä ei ole enää käytettävissä seuraavan kuukauden perustoimeentulotuen päätöksenteossa. Ehdotettu sääntely ei kuitenkaan nyt varmista juuri tämän oikean tiedon liikkumista hyvinvointialueelta Kansaneläkelaitokseen. Pelkkä tieto päätöksen tekemisestä ei riitä. Pitää määritellä miten ja missä aikaraamissa tieto pitäisi antaa ja tarkoittaako tiedon antaminen, että hyvinvointialueen tulee antaa tiedoksi kaikki hyvinvointialueen tekemät toimeentulotukipäätökset sisältöineen? Lisäksi tulee arvioida mitkä ovat tämän uuden tiedonantovelvollisuuden taloudelliset vaikutukset.

Toteamme myös, että tämäkin ongelma ratkeaisi, jos säädettäisiin yleisesti ja täsmällisesti niistä kummankin viranomaisen asiakastiedoissa olevista tiedoista, jotka tulee olla sekä Kansaneläkelaitoksen että hyvinvointialueen käytettävissä. Tällä tarkoitamme yhteistä toimeentulotuen tietovarantoa (sosKanta), joka mahdollistaisi samaan asiakastietoon perustuvat ratkaisut ja harkinnan ja näin ollen asiakkaan edun tosiasiallisen sujuvan ja tehokkaan toteutumisen kummankin viranomaisen ratkaisutyössä.

Lisäksi huomautamme, että hyvinvointialueen oma-aloitteisen ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen päätöstä koskevan tiedon luovuttamisen osalta tulee täsmentää 18 b §:n 2 momentissa, että tiedot tulee luovuttaa salassapitosäännösten estämättä.

18 f § Asiakastietolain soveltaminen Kansaneläkelaitokseen: Ei huomautettavaa muilta osin kuin että jäimme pohtimaan, tulisiko mukana olla myös viittaus alaikäisen kielto-oikeutta säätelevään asiakastietolain 39 §:ään?

18 g § Hyvinvointialueen tiedonsaantioikeus ja tietojen luovutusvelvollisuus: Huomautamme, että 18 g §:ssä lienee tarkoitettu viitata asiakastietolain 64 §:ään (ei 63 §:ään).

Luku 4 Toimeentulotuen takaisinperintä

Kuntaliitolla ei ole tähän lukuun tehtyihin muutoksiin kommentoitavaa.

Muutokset ovat ainoastaan teknisluonteisia ja johtuvat järjestämisvastuun siirtymisestä hyvinvointialueille.

Luku 5 Erinäiset säännökset

24 § Muutoksenhaku: Ei huomautettavaa.

27 § Henkilöllinen soveltamisala: Ehdotettu henkilöllisen soveltamisalan säännös on kokonaan uusi. Olemme ottaneet tämän säännöksen sisältöön kantaa useissa kohdin jo aiemmin tässä lausunnossa, emmekä enää tässä toista edellä todettua. Kuntaliitto toteaa, että sinällään on erittäin tarpeellista täsmentää vakiintuneen ja tilapäisen oleskelun vaikutusta toimeentulotukioikeuteen, kuten nyt pykälän 1 ja 2 momentissa on yritettykin tehdä. Soveltamisalasäännöksellä voitaisiin modernisoida joitakin toimeentulotuessa nyt olevia ongelmia, mutta mahdollisesti yksiselitteisempi kuin nyt ehdotettu tapa olisi tehdä se avaamalla 1 luvun 2 §. Huomautamme myös, että nykyisin Suomessa oleskelevien henkilöiden toimeentulotukitarve ei aina oikeuta koko toimeentulotuen myöntämiseen, eikä varsinkaan edellytä kiireellistä käsittelyä, kuten nyt ehdotetusta 2 momentista voisi päätellä. Lisäksi toteamme, että 3 momentin sisältö ei vastaa säännöksen otsikkoa.

27 a § Rahoitus: Pykälässä todetaan, että siinä säädettäisiin voimassa olevan lain 5 §:n tapaan rahoituksesta, mutta koskien kunnan sijaan hyvinvointialuetta. Huomautamme, että säännös on uuden ehdotetun otsikon osalta epäinformatiivinen. Hyvinvointialue rahoittaa toimeentulotuesta käytännössä n. 10 %, koska nyt ehdotetussa laissa perustoimeentulotuen rahoitus on jätetty kunnalle.

27 b § *Perustoimeentulotuen kattamiseksi Kansaneläkelaitokselle suoritettavat ennakot ja niiden vahvistaminen sekä maksaminen. Ei huomautettavaa.*

27 c § *Määräaikojen noudattamisen seuranta. Säännös vastaa voimassa olevan lain 14 f §:ää, eikä meillä ole siihen huomautettavaa.*

27 d § *Tilastojen laatimisen kannalta välttämättömien tietojen luovutus Kansaneläkelaitokselta Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle. Säännöksen perustelujen mukaan sen sisältö vastaisi voimassa olevan lain 14 g ja 14 h §:ien sisältöjä, jotka on yhdistetty samaan pykälään. Pykälän otsikko muutettaisiin. Meillä ei tähän säännökseen ole sinänsä huomautettavaa, kunhan huomioidaan aiemmin 14 a §:n yhteydessä esittämämme kannanotot, jotka koskevat tilastoja ja rahoitusvastuun määräytymistä varten tarvittavan kuntakohtaisen sääntelyn palauttamista sekä kuntakohtaisen määräytymisen sääntelyn laajentamista koskemaan myös hyvinvointialueita.*

27 e § *Toimeentulotukiasioiden alueellinen neuvottelukunta. Tästä olemme lausuneet jo aiemmin 5 §:n yhteydessä. Neuvottelukuntia koskeviin asetuksiin emme tässä vaiheessa ota kantaa, koska niiden perustelumuistiot puuttuvat esityksestä.*

27 f § *Kunnan rahoitusosuus perustoimeentulotuesta: Kuntaliitto vastustaa perustoimeentulotuen rahoituksen jäämistä kuntien vastuulle ja pitää sitä perusteettomana ja erittäin epäoikeudenmukaisena sekä rahoitusperiaatteen vastaisena.* Perusteluja tälle kannalle on esitetty aiemmin tässä lausunnossa. Rahoitusvastuun jättäminen kokonaan kunnille voi johtaa joiltain osin myös epätarkoituksenmukaisiin lopputuloksiin, kuten myös edellä on jo esitetty. Pääperiaate tulee olla, että palvelusta vastaava tai tuen tarpeeseen tosiasiallisesti suoraan vaikuttamaan pystyvä taho vastaa myös rahoituksesta.

Lisäksi ihmetystä herättää, miksi kunnan rahoitusosuutta koskeva säännös on irrotettu muista rahoitusta koskevista säännöksistä. **Kuntaliiton näkemyksen mukaan rahoitukseen liittyvät säännökset tulisi olla loogisesti peräkkäin, jotta koko toimeentulotuen rahoitusrakenne tulisi kerralla näkyväksi ja ymmärretyksi.**

Sosiaalihuoltolakiin ehdotetut muutokset

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että sosiaalihuoltolain 14 §:ään lisättäisiin 3b) kohta sosiaalihuollon taloudellisen tuen palvelu. Perustelutekstien mukaan muutoksella ei annettaisi hyvinvointialueille uutta tehtävää, vaan sillä halutaan korostaa, että sosiaalihuollossa annettava taloudellisen tuen

palvelu on muutakin kuin toimeentulotukeen liittyvää avustamista. Perustelujen mukaan tästä uudesta lisäystä palvelusta ei tehtäisi päätöstä.

Kuntaliiton näkemyksen mukaan ehdotus on vahvassa ristiriidassa sosiaalihuoltolain systematiikan kanssa ja tosiasiallisesti tarpeeton.

Sosiaalihuoltolain 14 §:ssä esitetyistä sosiaalihuoltolain mukaisista palveluista on 14 §:n lisäksi säädetty jokaisesta palvelusta erikseen. Onkin varsin kummallista, että tässä esitysluonnoksessa ehdotetaan 14 pykälään lisättävän joku sellainen palvelu, josta ei sitten säädettäisikään mitään erikseen ja josta ei myöskään tehtäisi sosiaalihuoltolain systematiikan mukaisia päätöksiä. Miksi palvelu sitten lisättäisiin lain 14 §:ään? Miksi sitä kutsuttaisiin palveluksi? Sosiaalihuoltolain systematiikan mukaan sosiaalipalveluilla vastataan sosiaalihuoltolain 11 §:n mukaisiin tuen tarpeisiin, jossa 3 kohta on taloudellisen tuen tarve. Edellä kuvattu ja huomioiden laajat sosiaalityö ja sosiaaliohjaus -palvelusäännökset sekä erillislainsäädännöt (toimeentulotukilaki, laki sosiaalisesta luototuksesta), ehdotettu sääntely vaikuttaa tarpeettomalta päällekkäissääntelyltä.

Huomautamme myös, että yksi koko perustoimeentulotuen Kela-siirron tavoite oli sen korostaminen, että sosiaalihuollon tehtävä taloudellisen tuen tarpeisiin vastaamisessa on laajempi kuin pelkkä toimeentulotuen myöntäminen. Tästä syystä nimenomaan laskennalliseksi ja vähemmän harkintaa sisältäväksi koettu osuus toimeentulotuesta siirrettiin Kansaneläkelaitoksen tehtäväksi, ettei sosiaalialan ammattilaisten tarvitsisi enää tehdä puhtaasti laskennallista työtä. Tästäkin näkökulmasta nyt ehdotettu lisäys sosiaalihuoltolakiin on melko outo. **Ehdotamme säännösehdotuksen poistamista esitysluonnoksesta tai vaihtoehtoisesti perustelujen sisällön tuomista sosiaalityö ja sosiaaliohjaus -säännöksiin niiden muotoilua muuttamalla. Mahdollisesti myös sosiaalinen kuntoutus sopisi tarkoituksenmukaiseksi sääntelypaikaksi.**

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta

Kannatamme kuntouttavan työtoiminnan lainsäädäntöön ehdotettuja muutoksia ja toimintarahen sekä matkakorvauksen siirtämistä pois toimeentulotukilaista.

SUOMEN KUNTALIITTO

Sari Raassina
johtaja, sosiaali- ja terveysyksikkö

Ellen Vogt
erityisasiantuntija